

חגיגה ג

משה שווערד

1. טורי אבן מסכת חגיגה דף ג עמוד א

גמר ראי' ראי' מהקהל. ק"ל הא בפ"ג דנדה (דף כב:) אמ' כל גז"ש שאינו מופנה כל עיקר אין למדין ממנו והכא הא ראי' דגבי מצות ראי' אינו מופנה כל עיקר ...

2. מצפה איתן מסכת חגיגה דף ג עמוד א

גמ' גמר ראי' ראי' מהקהל. הק' הט"א הא א"א מופנה מצד א' האי דגבי הקהל דהמצ"ל בבוא כ"י לראות ל"ל ש"מ לאפנויי אבל הק' ראי' דגבי מצות ראי' אינו מופנה וא"כ למ"ד בנדה דמשיבין איכא למיפרך מה להקהל שכן אינו תדיר ומש"ה פטורי משא"כ ראי' דתדיר שחמור חייבין. ולדידי גם במצות ראי' כתיב בעלותך לראות והוא יתירא:

3. פתח עינים מסכת חגיגה דף ג עמוד א

הנהו תרי אלמי וכו' כתוב בגלגולי הנשמות שקבל הרמ"ע ממהר"י סרוק דהני אלמי היו גלגול אלדד ומידד ע"ש באורך. ואפשר לרמוז אלמי נוטריקון אלדד מידד ועוד רמזתי איזה גרגיר בזה בפני דוד בהעלותך ע"ש:

4. בן יהוידע על חגיגה דף ג/א

שם הנהו תרי אלמי. עיין פתח עינים שהיו גלגול אלדד ומידד, ונרמזו שתי אותיות של אלדד ושל מידד באותיות אלמי. ונראה לי הואיל וגילו נבואתם בדיבור בפיהם נעשו אלמי, והואיל והיה זה בעבור משה רבינו ע"ה, לכך רפואתם היתה ע"י רבינו הקדוש שהיה בחינת משה רבינו ע"ה, וגם אמרו רז"ל [גיטין נ"ט ע"א] וסנהדרין ל"ו ע"א] מימות משה רבינו ע"ה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד:

5. ספר מגדים חדשים

לא היה צנצ שנס על כן נולדו אלמים, גם לסיבה אחרת
היו אלמים, כי פראו נבואתן שלא ברשות, ולא כתיב
לאמר ואין ראוי לאומרים לאחרים כשאין אומר לאמר,
לכן צחורס עמה בעולם לקו צלשונס ע"ס. והרחידי"א

6. מהר"ץ חיות מסכת חגיגה דף ג עמוד א

גמ' ואשתכח דהוו גמירי ספרא וכל הש"ס. נ"ב עיין תשובת רב שרירא גאון ביוחסין דמכאן ראי' דתוספתא וברייתא בימי רבי הוא' וכי נסדר אז הש"ס ע"ש. ועי' לקמן דף י' ע"א אפי' מש"ס לש"ס ועיין ריש מועד קטן ונסיב ליה הש"ס לפטורי. עוד עיין ש"ך י"ד סימן א' ס"ק ל' מה שהביא מכאן:

7. רבנו בחיי על שמות פרק כג פסוק יד

ובמדרש (פסיקתא זוטרתא להלן פסוק יז) שלוש פעמים שלש רגלים, ולהלן הוא אומר (ישעיה כו, ו) תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים, אזהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם, וכן הכתוב אומר (שיר השירים ז, ב) מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב:

8. מהרש"א על סוכה דף מט/ב

בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר נדיבי עמים וגו'. בהאי קרא דמייתי אינו מפורש שאברהם נקרא נדיב אבל פ' הפסוק נדיבי עמים הם הגרים שנדבו לכם להתגייר ונאספו לישראל וקראן עם אלהי אברהם כו' שתלאן בו לפי שהוא היה תחלתן של גרים שנדב הוא לבו לשמים להתגייר וע"כ קרא לישראל בת נדיב בת אברהם ומיהו יש לעיין בזה דהתם גבי גרים איכא טעמא שתלאן באברהם ולא ביצחק ויעקב אבל בהאי קרא לענין עליה ברגל מ"ט קראן בת נדיב דהיינו בת אברהם ולא בת יצחק ויעקב וי"ל ל שגם הוא תחלתן של עולין למקום המקדש להר ה' יראה להקריב שם בנו יצחק והקריב עולה תחתיו:

9. מעיין בית השואבה | שיר השירים

והנה בנוסח תפילת המוספין תיקנו אנשי כנסת הגדולה לומר 'והשב כהנים לעבודתם ולויים לשירם ולזמרם והשב ישראל לנויהם'. ואינו מובן, למה שייך ענין שיבת ישראל לנויהם דוקא אחר ענין עבודת הכהנים וזמרת הלויים...

ויש לפרש, שמדובר בכאן על שיבת ישראל לנויהם אחרי שעלו לרגל וראו עבודת הכהנים ושמעו זמרת הלויים, ששיבה זו עבודה גדולה היא, שישבו לבתיהם עם כל המדרגות וההשגות והעילויים שהשיגו בשעת עלייתם לרגל במקום הקודש והמקדש. וכן כתוב אחרי חנוכת הבית שעשה שלמה בבית המקדש 'וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב' (מלכים א' ח, 10), שאין העליה לרגל נגמרת בשעת היציאה מבית המקדש, אלא יציאה זו עצמה והשיבה לבית עם כל ההשפעות וההתלהבות של העמידה בבית המקדש, בכלל עבודת העליה לרגל הן...

וכן יש לפרש כוונת חז"ל באמרם שהכתוב 'מה יפו פעמיך בנעלים' בא לתאר עבודת העליה לרגל, אע"ג שבשעת ראיית פנים במקדש לא היו נועלים את מנעליהם, מ"מ הרי ביארנו שאין עצם העמידה בעזרה ממצה את תכליתה של עבודת העליה לרגל, אלא מאז מתחיל עוד חלק חשוב של עבודה זו, הלא היא השיבה לביתו וידו אוחזת בכל קניניו הרוחניים בלי רפיון, וחלק זה של העבודה שייך דוקא כשכבר שם על רגליו את המנעלים, וחזר אל קרקע העולם שמחוץ לבית המקדש, ועדיין הוא מחזיק בהשגותיו ועומד במדרגתו, אז 'מה יפו פעמיך בנעלים'.

10. תוספות מסכת חגיגה דף ג עמוד א
תחילה לגרים – [1] שנצטווה על המילה טפי מכל אותם שלפניו.

11. ספר מגדים חדשים

תוס' ר"ה תחילה לגרים, שנצטווה על המילה טפי מכל אותם שלפניו. בפרשת דרכים (דרוש ראשון) אחרי שהאריך להוכיח מכמה מקומות, דאברהם אבינו לאחר שנימול וקיים המנוחות, יצא מכלל בן נח לגמרי ואפילו להקל. הציא דברי התוס' כאן שכתבו לפרש מ"ש שאברהם היה תחילה לגרים, היינו שנצטווה על המילה טפי מכל אותם שלפניו, וכחזר הפרשת דרכים, ולפי מה שכתבנו דחלמודא דידן ס"ל דאברהם יצא מכלל בני נח לגמרי ובגוים לא יתחשב ואפילו להקל, וכמ"ש הרמב"ן פ' אמור (כד, י), אין

לורך למש"כ התוס' אלא הוא כפשוטו, דומיא דכל גרים דעלמא שיוצאים מכלל בני נח לגמרי, כך אברהם יצא מכלל בני נח לגמרי ע"ש. וכ"כ בטורי אבן כאן, שיש לפרש כפשוטו שהיה תחילה לגרים, היינו שהיה ראשון שיצא מתורת בן נח וצא לכלל קדושה ע"ש. וע"ע בספר פרשת דרכים זוטא לבעל מלא הרועים ז"ל (דרוש א' אות ה'), שכתב דמוכח מדברי התוס' כאן דהאבות לא יצאו מכלל בני נח, לכן הוכרחו לפרש שהיה תחילה לגרים צמה שנצטווה על המילה ע"ש.

12. מהר"ץ חיות מסכת חגיגה דף ג עמוד א

תוס' ד"ה תחלה לגרים. נ"ב התוס' נדחקו משום דנצטווה על המילה תחלה. [2] אולם האמת נ"ל דאברהם היה הראשון שהקריא בני אדם כולם לעבודת השם והכניסו תחת כנפי השכינה. עיין סוטה י' ריש ע"ב א"ת ויקרא אלא ויקריא מלמד שהקריא ב"א לשמו של הקדוש ברוך הוא ועיין ירושלמי סנהדרין סוף פרק ד' מיתות וב"ר פ' לך אם יתקבצון כל ברואי מטה לברוא יתוש ואת אמרת הנפש אשר עשו בחרן. וכן תרגם אונקלוס וית נפשאת דשעבידו לאורייתא. ועיין רמב"ם פ"א מהל' ע"ז ה"ב ועי' ירושל' פ"ק דבכורים דגר מביא וקורא ועיין רמב"ם פ"ד מהל' בכורים ה"ג הגר מביא וקורא הרי הוא אב לכל העולם שנכנסין תחת כנפי השכינה ע"ש. ועיין שו"ת שאגת אריה סימן מ"ט ושמו הנאות לאברהם טפי זה תחלה לגרים:

13. טורי אבן מסכת חגיגה דף ג עמוד א

שהיה תחילה לגרים. פי' התוס' שנצטווה על המילה טפי מכל אותן שלפניו. [3] ול"נ משום דבפ"ג דיומא (דף כ"ח) אמר קיים אברהם אבינו כל התורה כולה אפי' עירובי תבשילין. ותנן נמי שלהי מסכת קידושין מצינו שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנאמר עקב אשר שמע אברהם וגו'. [4] ענ"ל הא דקאמר שהי' תחילה לגרים היינו שהי' ראשון שיצא מתורת בן נח וצא לכלל קדושה

14. בן יהודע על חגיגה דף ג/א

שהיה תחלה לגרים. נראה לי בס"ד לכך קראו נדיב, דכל המתגייר ראוי לקראו בשם נדיב, שעזב אביו ואמו וקרוביו לדבק בדת ישראל, וכמו שאמרו במדרש רבה בנשא פרשה כ"ח, משל למלך שהיה לו צאן ובקר וכו'. [5] ומה שאמר שהיה תחלה לגרים, שיש צדיקים שבוראין ע"י התורה נפשות לגרים, ואלו הצדיקים הם מצד החסד, דכל אתערו דנפשין דגירין הם מצד החסד שהוא אברהם וכו', וכנזכר בשער הגלגולים הקדמה ל"ד יע"ש, ובוזה מובן מה שאמר על אברהם אבינו שהיה תחלה לגרים, כלומר היה ראשון בצדיקים שהיו בוראין נפשות לגרים, מפני שהיה אחוז בחסד ביותר:

15. משך חכמה על שמות פרק כג פסוק יז

והנה גם כאן הוראתו כן שהוא מוציא כנענים ומכניס ישראל, לכן תהיו עולים לראות פני האדון שבידו להוציאכם ובל תחוסו על מיטב כרמכם להניחם כצאן בלי רועה, כאשר תמצא להתשב"ץ (ח"א סימן סג) שחכם אחד שאלו על גודל הפלא שאומה שלימה יניחו כל אשר להם ויעלו לירושלים, ומפני זה פטור מי שאין לו קרקע לראות עזרה (פסחים ח:), דאין לו תועלויות פרטיות בכניסתו לארץ ודו"ק, והנסיון הכביר שהולכים כל זכרים ואינם מניחים רק החגרים והסומים (ריש חגיגה) ומפקירים הארץ זה בעצמו מגין עליהם שיושגחו בפרטיות להנצל מכל צר ואויב ולא יחמוד כו'. (שמות לד, כד) לזה אמר מה יפו פעמך בנעלים כו' (שה"ש ז, ב) מה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל (סוכה מט:). בתו של אברהם אבינו, פירוש שנוסה בעשר נסיונות, וכה"א נדיבי עמים כו' עם אלוקי אברהם (תהלים ס"פ מז) [6] שהי' תחלה לגרים, פירוש דאין מקבלים גרים בימי דוד ושלמה (יבמות כד:) ורק מיגר אתך שבשפלות ישראל מתגייר ומתגורר עם ישראל זהו גר הצדק ועליך יפול, וזה נדיבי עמים עם אלוקי אברהם שמנוסין בנסיון כאברהם אבינו ודו"ק.

16. שפת אמת מסכת חגיגה דף ג עמוד א

שם בגמ' בתו של א"א שנקרא נדיב כו' תחלה לגרים, [7] נראה לפרש כמ"ש לך לך מארצך ונעשה גר בארץ נכרי' כדי לכנוס תחת כנפי השכינה וכן היא בכלל גר הבא לחסות כו' כמ"ש ברות וכמו כן עליות רגלים שעזבו בתיהם וכל אשר להם לחסות בצילו יתברך נקראו בת נדיב דכתי' זכרתי לך כו' לכתך אחרי:

17. משך חכמה על בראשית פרק לז פסוק כד

והבור רק אין בו מים - הרואה מקום שנעשה לו נס מברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה (ברכות נד). הפירוש כדברי אבודרהם (אורח חיים ריה-ט) דוקא שיצא מדרך הטבע. והא דמברך על נר חנוכה משום שנעשה נס בפך השמן שזה נגד הטבע. והנה עיקר הנס היה לנצחון מלכות אנטיוכוס וישראל קבלו מלוכה מאתים שנה (רמב"ם ה' חנוכה רפ"ג) ולזכרון צריך להאיר נרות ולזה סגי בחזותא בעלמא אך להורות על נס פך השמן צריך דוקא דיהא שלטא ביה עינא תוך עשרים אמה ורמז לזה שהיה מאיר מתוך ההיכל ופתחו של היכל גבוה כו' אמה (ערוכין ב).

והנה ביוסף אמר ר' תנחומא במדרש (בראשית רבה ק-ט) שבשעה ששב יוסף מקבורת אביו שהציץ בבור ולשמם שמים נתכוין לברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה. ועיקר הנס הוא מה שהעלוהו מהבור ובסבות השגחה נעשה לשר על כל מצרים, אך הברכה צריך לברך על דבר יוצא חוץ מהטבע, וזה שאמר ר' תנחומא (שבת כ"ב) אבל נחשים ועקרבים יש בו והיה נס יוצא מטבע העולם, ולזה בירך ברוך שעשה לי נס, לכן נסמכו שני מאמרי ר' תנחומא הוא ר' תנחומא דבמדרש כידוע להורות שבחנוכה וביוסף הנס היה הסבות מההשגחה נצחון ומלוכה רק שהברכה היה כאן על הבור שלא הזיקוהו נחשים וכאן על פך השמן.

18. פתח עינים מסכת חגיגה דף ג עמוד א

תלמידך אנו ומימך אנו שותים. אפשר לומר בכפל הלשון לאפוקי תלמיד חבר דאפילו למד רוב חכמתו ממנו אם נתגדל ונעשה קרוב לרבו יכול להלוק עליו כמ"ש הר"ב ש"ך י"ד סי' רמ"ב ס"ק י"ב לדעת מהר"י קולון ודעמיה. [1] ולכן אמרו תלמידך אנו ולא גדלנו להיות כתברים רק מימך אנו שותים: [2] א"נ כלפי מ"ש הרב תרומת הדשן סי' חל"ק דחכם מופלג בדורו חשיב כרבו מובהק א"כ ממ"ש תלמידך אנו אפשר להבין דהיינו לפי שהוא גדול הדור ואינם תלמידיו ממש. לז"א תלמידך אנו מצד שאתה גדול הדור דהוי כרבו מובהק. ועוד מימך אנו שותים כי אנו תלמידך ממש ויומתק גירסת הירושלמי דקאמר הכל תלמידך ומימך אנו שותים כלומר כלהו רבנן תלמידך כי גדול הדור ומופלג בחכמה אתה. ואנו תלמידך ממש ומימך אנו שותים:

19. תוספות מסכת חגיגה דף ג עמוד א

נשים לשמוע - אמר בירושלמי דלא כבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה.

20. מהר"ץ חיות מסכת חגיגה דף ג עמוד א

ד"ה נשים לשמוע בירושלמי דלא כבן עזאי דס"ל מצוה ללמד בתו תורה. נ"ב לשיטת הרמב"ם פ"א מהל' ת"ת הלי"ג דתורה שבכתב אינו כמלמדה תפלות א"כ בפרשת הקהל היתה קריאה בתורה שבכתב ומ"מ נשים לשמוע ולא ללמוד ואפשר דמודה הרמב"ם דאיסור עכ"פ יש גם בתורה שבכתב ועיין מ"ש טו"ז יו"ד סימן רמ"ו ס"ק ד'. ועי' תוס' סוגיא זאת ד"ה מלמען ישמעו וד"ה אלא וצ"ע ועי' ס' סדר משנה:

21. ספר בית הלוי ח"א - סימן ו

ועוד קשה דהרי סוטה דף כ"א. תנן אם יש לה זכות תולה לה ופריך זכות דמאי אלימא זכות דתורה הא לא מפקדה אלא זכות דמצוה מי מגני' כולי האי הרי דלא משכחה הגמ' זכות דתורה גבי נשים כלל. **וגם בחגיגה דף ג'. איתא הקהל את העם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף כו'** והביאו התוס' שם (ד"ה נשים) דברי הירושלמי (סוטה פ"ג ה"ד) דקאמר עלה דלא כבן עזאי דקאמר חייב אדם ללמד את בתו תורה וכן הוא בתוס' סוטה דף כ"א ע"ב ד"ה בן עזאי וע"ש: ואכתי קשה דלמה אמר לשמוע ולא אמר גם בנשים דבאות ללמוד מצות דידהו **אלא ודאי דגם במצות שנוהגות בהן אין בהם מצות תלמוד תורה כלל כמו דהוי באנשים. דבאנשים הוי הלימוד מ"ע** וכמו הנחת תפילין וכשולמד מקיים מ"ע וגם במצות שאין נוהגין בו מ"מ מחויב ללמוד משום מ"ע דתלמוד תורה אבל בנשים אין בלימודם שום מצוה כלל מצד עצמו רק הסמ"ג כתב דמ"מ מחויבים ללמוד מצות הנוהגות בהן כדי שתדע היאך לקיים וזהו דמחלק בחגיגה אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע וכן כתבו להדי' התוס' בסוטה דף כ"א ע"ב דהך לשמוע היינו כדי שידעו היאך לקיים יעו"ש אבל הלימוד בעצמו לא הוי שום מצוה כלל אצלם ואם כבר בקיאה היא בדינים שלה ויודעת היאך לעשות שוב אינה צריכה ללמוד עוד אפי' להסמ"ג. ובוה ניהא הא דאיתא בברכות דף מ"ט. דקאמר רב דבלא הזכיר תורה בבהמ"ז יצא משום שאינו בנשים והקשה המג"א בסי' קפ"ז (ס"ק ג') דהא במצות שמהויבות בהם צריכות ללמוד. ולפי"ז ניהא דתורה שמזכירין בבהמ"ז קאי על עיקר מצות הלימוד ולא על קיום המצות וזה לא שייך בנשים:

22. בן יהוידע על חגיגה דף ג/א

נשים באות לשמוע טף למה באים. **קשה ממה נפשך אם נשים מבינות הדרשה, נמצא הן בכלל האנשים שבאין ללמוד, ואם אינן מבינות א"כ גם על הנשים יש לשאול למה באות, דשמיעה בלי הבנה מה תועלת יש בה. ונראה לי בס"ד דשמיעה לנשים אף על פי שאינן מבינות הדברים יש להן בה תועלת דאיתא בזוהר הקדוש פרשת שלח לך, שראה אותו צדיק היכלות בגן עדן שיושבות שם הנשים דוקא, ושם משתדלות הנשים בפקודי אורייתא ובטעמייהו, וחקרנו שם מנין לנשים בגן עדן השגה בעסק התורה, מאחר שבעולם הזה אין עוסקות בתורה כלל. וביארנו שם, כי בהיותם בעולם רזה ששומעות דברי רורה מאנשים הלומדין או מחכם הדורש בעיבור, אף על פי שאין מבינות, נשמטן קולטת אותם דברי תורה ואז בכת אותה הקליטה שקלטה נפשן, אז כשילכו לגן עדן ששם נפשן מתלבשת בגוף רוחני בדיוקנא דהווי בהאי עלמא כנוכר, אז יתעורר כח אותה הקליטה בדברי תורה בנפשן, ותעסוקנה בדברי תורה בגן עדן, ונמצא השמועה בדברי תורה בעולם הזה אף על פי שאין מבינות בדברים יש בה תועלת, שתקלוט הנפש אותם דברי תורה, וכשיהיו בגן עדן יצאו אותם דברי תורה מן הכח לפועל, וילמדו שם בדברי תורה לימוד גלוי, וכל זה התועלת היא בנשים שמטות אונן לדברי תורה ששומעות בעולם הזה, אך הטף הבאים לדרשה אין מטין אונן לדברי תורה אלא דעתם ולבם פונה לדברים חיצונים, כאשר יזדמן בראיתם שרוואין בהיותם שם, ועל ידי כך אין נפשן קולטת מדברי תורה כלום, ולכן שואל למה באים, ואמר ליתן שכר למביאיהם:**

23. ספר מעולפת ספירים - יום תשיעי

כתב בספר במדבר דף קס"ז ע"ב, ארבע היכלות נשים צדקניות יש בגן עדן. היכל הראשון בתיה בת פרעה, וכמה רבבות אלף נשים צדקניות יש שם, והכרוז יוצא ג' פעמים בכל יום ואומר, הרי צורת משה רבינו ע"ה באה, ובתיה רואה ומשתחוה ואומרת, אשרי חלקי שזכיתי לגדלו, והן עוסקות במצות התורה וטעמיה, וכל הנשים היושבות בזה ההיכל נקראות (ישעיה לב, ט) נשים שאננות שאינן מצטרעות בגיהנם. היכל השני סרה בת אשר וכמה רבבות נשים צדקניות עמה והכרוז יוצא ג' פעמים בכל יום ואומר, הרי צורת יוסף הצדיק ע"ה בא ויוצאה ורואה את יוסף ושמהו וחזרת עם הנשים. היכל הג' יוכבד אמו של משה רבינו ע"ה ואינם מכריזים כלום בזה ההיכל, אלא ג' פעמים בכל יום מודה ומשבחת להקדוש ברוך הוא עם הנשים אשר עמה ושירת הים מזמרות בכל יום והיא לבדה אומרת, (שמות טו, כ) ותקח מרים הנביאה וכו', וכל הצדיקים שבגן עדן מקשיבים קול נעימותה. היכל הרביעי דבורה וכמה נשים עמה מזמרות השירה שאמרה בעולם הזה (שופטים ה, א) ותשר דבורה:

24. ספר מנחת חינוך - מצוה תריב - אות ד

וטף, מפורש בתורה שחייבים. **ולא נתבאר שיעור השנים של טף, נראה דתיכף שיצאו מכלל נפל, או בנולד שרוב כלו חדשיו, חייב במצוה זו.** והנה הטף לא נצטוו דלאו בני ציווי נינהו, אך נצטוו להביאם כמבואר בגמרא חגיגה ג' שרוב כלו חדשיו, חייב במצוה זו.

ע"א, טף למה באים כדי ליתן שכר וכו'. ועיין בטורי אבן בחגיגה שם שחקר על מי מוטלת המצוה אם על האב או על הבית דין, ולא הכריע בדבר. ונראה כיון דהמצוה על המביאים דכך גזירת הכתוב. אף אם הטף חרש או סומא או חיגר דבגדלותו פטור. מ"מ עתה כשהוא טף דהמצוה על המביא חייב להביאו. ולא דמי לראיה דקטן חרש וכו' פטור דבגדלותו פטור, שם מחמת חינוך דרבנן, אם גדול לא מחייב אינו חייב בחינוך, אבל הכא דגזירת הכתוב להביאו, אף דבגדול לא מחייב בעצמו מ"מ כל זמן שהוא בכלל טף חייבים להביאו, כן נראה ברור [עיין לקמן אות ה'].

25. בן יהוידע על חגיגה דף ג/א

ובזה יובן בס"ד לתרץ דקדוק אחר במאמר זה, במה שאמר רבי יהושע מרגלית אחת היתה לי בידכם, דמשמע יש בדרשה זו דבר הנוגע אליו, וקשה מה שייכות יש לרבי יהושע בדרשא זו דקאמר היתה לי. דהגרסא בעין יעקב שהיא גרסא דתלמוד כתב יד גריס לי, ואפילו לספרים דלא גרסי לי, גם כן קשה דמשמע שראה בדבר זה דבר חידוש שהוא יקר מאד אצלו יותר, וקשה מה מצא בדרשה זו חידוש שראה בו נחת רוח ושמח בו. ולפי האמור ניהא, דהא איתא במשנה דאבות פ"ב בשבח תלמידים של רבן יוחנן בן זכאי, שאמר על רבי יהושע אשרי יולדתו, ופירש רבינו עובדיה הכונה דמיום שנולד לא הוציאתו אמו מבית המדרש, כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה, ע"ש, וקשה מה תועלת הגיע לרבי יהושע מאותם דברי תורה שנכנסו באזנו אחר שנולד, דעודנו קטן הרבה ואינו מרגיש בשום דבר, וראוי לומר בחנם טרחה אמו להביא עריסתו לבית המדרש מעת שנולד, אך כפי הדרשא זו שדרש ר' אלעזר בן עזריה דנשים באות לשמוע דיש להם תועלת, דאף על פי שאינן מבינות בדברים עם כל זה כיון דדברי תורה נכנסים באזנן נשמתם קולטת הדברים הקדושים, ורק הטף שמפנים דעתם בדברים חיצוניים אין להם תועלת זו של קליטה, על כן נמצא גם ר' יהושע בן חנניה כשהיה בבית המדרש אחר שנולד, היה לו תועלת מאותם דברי תורה שנכנסו באזניו שקלטת אותם נשמתו, יען כי הוא באותו זמן לא היה לו הרגשה בדברים חיצוניים, כי מצד גופו אין לו הרגשה בשום דבר, ולכך נפשו ודאי קולטת, דאינו כמו הטף שיש בהם דעת שלכם פונה אנה ואנה. ולכן אמר להם ר' יהושע בן חנניה מרגלית אחת היתה לי בידכם, דדרשה זו של ר' אלעזר בן עזריה נוגעת לי. וגם לספרים דלא גרסי לי, גם כן יבא נכון, דהשביח דרשתו וקראה מרגלית, ושמח בה מפני שנוגעת אליו, דבזה נודע שיפה עשתה אמו בדבר זה ולא טרחה בחנם, אלא היתה לו תועלת בודאי ממה שנכנסו דברי תורה באזניו, אף על פי שלא היה לו עדיין שום הרגשה מצד גופו.

• **SEE ATTACHMENT**

26. משך חכמה על דברים פרק לא פסוק יב

הקהל כו' והטף כו' - בחגיגה דף ג' מעשה כו' שהלכו לקבל פני ר' יהושע בפקיעין כו' ומה דרש בה אם אנשים באים ללמוד כו' טף למה הן באין כדי ליתן שכר למביאיהן כו' מרגלית טובה היה בידכם ובקשתם לאבדה ממני, יתכן עפ"י מה דאיתא בירושלמי יבמות סוף פ"ק ראה את יהושע כו' זכור אני שהיתה אמו מוליכה עריסתו לבית הכנסת כדי שיתדבקו אזניו בדברי תורה, לזה אמר ר' יהושע ובקשתם לאבדה ממני, שלו יאות המאמר כמרגלית טובה לבעליה שגם אמו עשתה כן. ופשוט.

=====

27. תוספות מסכת חגיגה דף ג עמוד ב

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ - אמרינן במדרש שלשה מעידין זה על זה ישראל ושבת והקדוש ב"ה ישראל והקדוש ברוך הוא מעידים על השבת שהוא יום מנוחה ישראל ושבת על הקדוש ב"ה שהוא אחד הקדוש ברוך הוא ושבת על ישראל שהם יחידים באומות ועל זה סמכין לומר אתה אחד במנוחה בשבת אף על פי שאינו מדבר מעניינא דיומא דשבת כמו תפלת ערבית ושחרית.

28. ספר מגדים חדשים

ובאגלי טל (בהקדמה) הביא מהגמ' כאן דדברי תורה
פרין ורצין, לענין הלומדים נספרו שיוכלו
לחדש מתוך דבריו חידושים אחרים להצין דבר מתוך
דבר ע"ש. וידוע מה שמוצא נספה"ק בשם הנפיש"ט

29. ספר באר הגולה - הבאר הראשון

ובפ"ק דהגיגה (ג', ב') דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד למה נמשלו דברי חכמים לדרבנות לומר לך מה דרבון מכוון את הפרה לתלמיה אף דברי תורה מכוונים את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים אי מה דרבון זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלים ת"ל וכמסמרות נטועים אי מה מסמר זה חסר ולא יתיר אף ד"ת חסירים ולא יתירים ת"ל נטועים מה נטוע זה פרה ורבה אף ד"ת פרים ורבים בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבים אסופות ועוסקים בתורה הללו מטמאין הללו מטהרין הללו אוסרין הללו מתירין הללו פוסלין הללו מכשירין ואם תאמר האיך אני לומד תורה מעתה ת"ל נתנו מרועה אחד אל אחד נתנם פרנס א' אמרם מפי אדון כל המעשים ברוך הוא שנאמר וידבר ה' את כל הדברים האלה לאמר ע"כ. באו לפרש כאשר חכמים מפרשים התורה ומחלוקתם, לא יחשוב אף כאשר פרשו את התורה אין דבריהם מוכרחים להיות כך ואפשר לשנות, רק דבריהם מוכרחים ואין לזוז אותן, וכן כל שאר הדברים כאשר חכמים פירשו את התורה כמו שאמר. **ויש לפרש ג"כ, כי במאמר הזה באו לומר לך מעלת דברי חכמים בעצמם. כי הם נמשלים לדרבן, כי הדרבן הזה הוא מיישר את הפרה לתלמיה עד שהולכת בשווי, וכך דברי חכמים מיישרין את האדם לדרך השווי ובו החיים.** ואף כי דת הנימוסית שהניחו בני אדם לקיים קבוץ בני אדם יחד, גם היא מיישרת את בני אדם שאין איש את רעהו חיים בולע, ויש לחשוב כי דברי חכמים הם ג"כ כך שאינם רק כמו דת הנימוסית כדי לקיים הקבוץ של בני אדם בלבד, ואפשר שיהיה מתקן הקבוץ באופן אחר. ועל זה אמר **אי מה דרבון מטלטל אף דברי תורה הם מטלטלים, כלומר שלא תאמר שאין דברי תורה מוכרחים להיות באופן זה דוקא, והם כמו דת הנימוסית שאינו לפי השכל רק לשמור הקבוץ, ואפשר שיהיה באופן אחר גם כן ויהיו שומרים הקבוץ גם כן, ואם כן יהיו דברי חכמים מטלטלים ממקום למקום, כאשר אפשר לשנותן לענין אחר ויהיו גם כן טובים לאדם.** ועל זה אמר כי דברי תורה הם כמסמרות נטועים, שהמסמר תקוע במקומו ובחוזק, כך הם דברי תורה. **שמפני שהם לפי השכל והשכל מחייב אותם הם חזקים ואין מזיז אותם ממקומם:**

ועוד יש לפרש מה שאמר כי דברי תורה אינם מטלטלים, ר"ל כי ע"י דברי תורה יש לו לאדם דביקות בעליונים, אשר אם כל הרוחות באות אין מזיזים אותו ממקומו כדכתיב (תלים א) כי אם בתורת ה' הפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה והיה כעץ שתול על פלגי מים, וזה שאמר שהם כמסמרות נטועים. ואמר דברי תורה פרים ורבים, כי התורה היא הברכה העליונה וכדכתיב בקרא (שם) אשר פרו יתן בעתו וכל אשר יעשה יצליח, ואמר (שם) בשביל זה כל העוסק בדברי תורה נכסיו מצליחים. ג' דברים זכר כאן, האחד שדברי תורה מכוונים את האדם מדרכי מיתה לדרכי חיים, השני שהם כמסמרות נטועים ואינם מטלטלים, השלישי שהם פרים ורבים. והבן אלו שלשה דברים שזכר על התורה והם ידועים למבינים, ובוה רמז ג"כ כי ע"י התורה קונה החיים הנצחיים, כמו שאמר כי דברי תורה מכוונים האדם מדרכי מיתה לדרכי חיים. ושלא תאמר אף שהתורה היא עומדת נצחית ויש בה החיים, מכל מקום יש לה השתנות במה, ועל זה אמר שאין דברי תורה מטלטלים כלל רק הם עומדים קיימים. ושלא תאמר א"כ אין להם שנוי כלל ואין דברי תורה פרים ורבים רק נשארים כמו שהוא, ועל זה אמר כי דברי תורה פרים ורבים מצד הברכה שיש בה:

ואמר בעלי אסופות, פי' כי אי אפשר שיהיה דעת החכמים על דרך אחד, ואי אפשר שלא יהיה חלוק ביניהם כפי מה שהם מחולקים בשכלם. כי כל דבר ודבר אי אפשר שלא יהא בחינה יותר מאחת לדבר אחד. שאף אם הדבר טמא, אי אפשר שלא יהיה לו צד בחינה אל טהרה של מה, וכן אם הדבר טהור, אי אפשר שלא יהיה לו בחינה מה של טומאה. ובני אדם מחולקים בשכל ואי אפשר שיהיו כל שכלי בני אדם על דרך אחד כמו שיתבאר, ולכך כל אחד ואחד מקבל בחינה אחת כפי חלק שכלו. ועל זה קראם בעלי אסופות. ר"ל שיושבים אסופות ועוסקים בתורה שאף שהם מחולקים בשכלם מ"מ הם מתאספים יחד, וכאשר הם מתאספים יש בהם כל הדעות המחולקות. ואמר שמא תאמר א"כ האיך אני לומד תורה מעתה על זה אמר כלם נתנו מרועה אחד אל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים. וביאור זה, כי הש"י כאשר נתן תורה לישראל נתן כל דבר ודבר בתורה כפי מה שהוא. ואמר שדין זה יש בו בחינה לזכות ויש בו בחינה לחובה, ודין של איסור והיתר יש בדין זה בחינה להיתר ויש כאן בחינה לאסור, וכן כשר ופסול יש בחינה אחת הפך האחרת. כמו שבעולם נמצא דבר מורכב מהפכים, ותוכל לומר על העץ שהוא מתיחס אל יסוד המים וכן הוא האמת שיש בו מן המים, ותוכל לומר שיש בו מן יסוד האויר וכן הוא האמת שיש בו יסוד האויר, ולא תמצא דבר פשוט לגמרי. וכן בתורה אין דבר אחד טמא לגמרי שלא יהיה בו צד טהרה, ויש בו צד טומאה ג"כ. וכאשר אחד למד על דבר אחד טהור ונתן טעמו ושכלו לטהרה, הרי אמר בחינה אחת כפי מה שהוא, והאומר טמא ואמר טעמו זה אמר ג"כ בחינה אחת:

והיינו דאמר שכולם הם מפי אדון המעשים, ולמה הוצרך לומר כאן מפי אדון כל המעשים ומה ענינו לכאן, אלא ר"ל כמו שהש"י אדון כל המעשים וממנו נמצא עולם המורכב שיש בו דברים מתחלפים ויש אחד הפך השני, וכך הוא דבר זה שכל דבר יש לו בחינות מתחלפות שאין העולם פשוט שלא יהיה בו חילוף בחינות, א"כ המטמא והמטהר זה למד תורה כמו השני כי לכל אחד ואחד יש לו בחינה בפני עצמו, והש"י ברא את הכל והוא ברא הדבר שיש בו שתי בחינות. רק לענין הלכה למעשה אין ספק שהאחד יותר עיקר מן השני, כמעשה ה' אף כי הדבר הוא מורכב, מ"מ אין זה כמו זה רק הא' יותר עיקר. שהרי העץ שהוא מורכב מד' יסודות, העיקר שגובר בו הוא יסוד הרוח כמו שידוע. וכן אף שיש לדבר אחד בחינות מתחלפות כולם נתנו מן הש"י, רק כי אחד מהם יותר עיקר והוא מכריע והוא הלכה. מ"מ אל תאמר כי דבר שאינו עיקר אינו נחשב כלום, זה אינו כי השומע כל הדעות הרי השיג הדבר כפי מה שיש לדבר בחינות מתחלפות, והרי למד תורה כפי מה שהוא הדבר שיש לו בחינות מתחלפות, רק לענין הלכה אחד מכריע על השני. ולפעמים הבחינות שוים לגמרי בצד עצמו ואז שניהם מן הש"י בשוה ואין מכריע. וזהו מחלוקת הלל ושמאי שיצא בת קול אלו ואלו דברי אלהים חיים, ר"ל ששניהם שוים בבחינות

שזה כזה, וכיון שהבחינות שוה שניהם דברי אלהים חיים. כי הש"י נתן התורה וציוה הכל לפי הבחינה, שאם הבחינה לטהרה ציוה עליו טהור, והפך זה ג"כ אם הבחינה לטומאה ציוה עליו טמא, וכאשר הבחינות שוים על זה אמר אלו ואלו דברי אלהים חיים, כי המטהר דבריו דברי אלהים שהוא יתברך מטהר מצד

בחינה של טהרה זאת, וכן המטמא ג"כ דבריו דברי אלהים שהוא יתברך מטמא לפי בחינה של טומאה:

ולכך שואל שם, מאחרי כי אלו ואלו דברי אלהים חיים בשוה א"כ למה אמר הלכה כב"ה. ואמר מפני שהם נוחים ועלובין וכו'. ודבר זה, כי הטעם שנתן ב"ש מצד חדוד השכלי שהיו חריפים מאוד, הוא שקול כמו הטעם שנתן ב"ה רק כי הנעלבים ואינם עלובין כו', עליהם הכתוב אומר ואזהבו כצאת השמש בגבורתו. ובארנו זה במקום אחר באריכות כי מדה זאת הוא מדת הפשיטות לגמרי, ולכך ראויים דבריו להלכה, כי ההלכה הוא שכל פשוט, והשכל נמשך אחר המדה שיש בו, וכאשר הוא נעלב יש לו מדת הפשיטות ונמשך אחר השכל הפשוט אשר הוא ראוי להלכה כאשר תבין דברי חכמה. לפיכך ההלכה כב"ה. כי דבריו מתחברים אל השכל הפשוט לגמרי. ותדע עוד כי הגוה והעלובן היא מדה ראויה להלכה, כי ההלכה היא הדרך הישר שאינו סר מן היושר, והוא ההולך אל הש"י לגמרי, ולכך נקרא דבר זה הלכה וכבר בארנו דבר זה באריכות:

והנחו והעלובן המדה זאת ראויה ביותר אל זה. שהיה כל תוקף וכה הוא יוצא בכח חזקו לצד אחר חוץ ליושר, אבל מי שהוא נח נעלב אין לומר עליו שהוא יוצא בחזקו לצד אחר לחוץ. ומפני זה ראויים דברי ב"ה להלכה, אף כי מצד החכמה ב"ש חכמים היו ומשיגים עד שהיו דבריהם דברי אלהים חיים ג"כ, מ"מ מצד עצמן של ב"ה שהיו נוחים ועלובין היו ראויים אל היושר, לכן נקבעו דבריהם להלכה, וגם זה נכון מאוד ופי' ראשון עיקר וברור כאשר תבין:

ויש לך לדעת, כי דוקא במחלוקת ב"ש וב"ה אמרו אלו ואלו דברי אלהים חיים, כי הם היו תחלה במחלוקת התורה, שקודם שהיה מחלוקת ב"ש וב"ה לא היה מחלוקת בתורה כלל, וכאשר באו ב"ש וב"ה היה מחלוקת שלהם עד שדברי שניהם דברי אלהים חיים כמו שהתבאר למעלה. ואין ראוי שיבאו ישראל ממדריגה העליונה שלא היה בהם מחלוקת בתורה, אל מדריגה זאת שיהיה בהם מחלוקת ואחד מהם דבריו בטלים, ולכך היה המחלוקת אלו ואלו דברי אלקים חיים, ואחר כך נתחדש שאר מחלוקת והתן זה בזה מאוד. ובארנו עוד במקום אחר הלשון שאמר דברי אלקים חיים ואין כאן מקום להאריך:

30. דרשות הר"ן - הדרוש השביעי

והדרש השלישי, הוא שאמר שם, ועוד פתח ודרש **דברי חכמים כדרבונות** וכמשמרות נטועים בעלי אסופות כלם נתנו מרועה אחד, מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה להביא חיים לעולם, אף דברי תורה מכוונים לב לומדיהם מדרכי מיתה לדרכי חיים. ירצו בזה, שכמו שהרבן הוא מכוין את הפרה לעשות חרישתה ביושר ושלא תלך אנה ואנה, ומן היושר ההוא בא חיים לעולם, שהם התבואה והפירות. אף דברי תורה מכוונים לב האדם

ומפקחין אותו, ולא פקחות שגייע ממנו נוק או דעת נפסד, אלא השגת דעת אמתי גייע האדם בו למה שהוא תכליתו. שיש חכמות מפקחות לב האדם, אבל יטוהו מדרכי חיים לדרכי מיתה, וגייעו מהם דעות נפסדות שבהם יהיה נטרד, אבל התורה לא תשאיר ללומדיה דעת נפסד או מדה מגונה:

וזהו שאמר שלמה המלך עליו השלום, כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם מזמה תשמור עליך תבונה תנצרכה. להצילך מדרך רע מאיש מדבר תהפוכות. אמר, שאם יקנה החכמה ותבא בלבו ותנעם לנפשו ככלי יקר, יגיע אליו מזה תועלת עצום שהמזמה תשמור עליו, והתבונה תנצרהו ותצילהו מדרך רע ושאישי מדבר תהפוכות לא ילכדהו ברשתו. [ראוי שהתורה לא תשאיר ללומדיה דעת נפסד, אבל נפשות עוסקי בה ינעם]:

ונתבאר מדרש רבותינו ז"ל שזו היא כונת הפרשה, ממה שנאמר בסופה, כל באיה לא ישובן ולא ישיגו ארחות חיים. ודרשו במסכת ע"ז, עץ חיים היא דכל דפריש ממינות מיית. וכבר נרמז זה בקדושין אמרו שם, ושמתם סם תם, נמשלה התורה לסם חיים, משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה וכו'. ביאורו שלא יפסד בהיותו עוסק בתורה פן יתקפהו היצר, כי עסק התורה יצילהו מכל זה, וזהו שאמר כאן מכוונים לב לומדיהם:

ואמר עוד, **בעלי אסופות** אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו פוסלין והללו מכשירין, הללו אוסרין והללו מתירין, שמא תאמר הואיל והללו מטמאין והללו וכו', היאך אני לומד תורה מעתה, ת"ל נתנו מרועה אחד, כלם פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ב"ה, אף אתה וכו' שנאמר, וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. דרשו מלת כל לומר שאפילו דברי מי שלא הגיע אל האמת, הכל ניתן בסיני:

וזה הענין צריך עיון, איך נאמר ששתי כתות המחלוקת נאמרו למשה מפי הגבורה, הנה שמאי והלל נחלקו, שמאי אומר מקב חלה והלל אומר מקביים. באמת, שאחד משני הדעות הוא דעת אמיתית והשני הפכו, ואיך נאמר שיצא מפי השם דבר בלתי אמתי. **אבל הענין כן הוא, שדבר ידוע, שכל התורה שבכתב ובעל פה נמסרה למשה,**

כמו שאמר במגילה, אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מאי דכתיב ועליהם ככל הדברים, מלמד שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שסופרים עתידים לחדש ומאי ניהו מקרא מגלה. דקדוקי

סופרים, הם המחלוקת וחלוקי הסברות שבין חכמי ישראל, **וכלן למד משה מפי הגבורה, בלא הכרעה כל מחלוקת ומחלוקת בפרט. אבל מסר לו כלל אשר בו יודע האמת, והוא, אחרי רבים להטות, וכן לא תסור**

מן הדבר אשר יגידו לך. וכשרבו המחלוקת בין החכמים אם היה יחיד אצל רבים היו קובעים הלכה כדברי המרובים. ואם רבים אצל רבים או יחיד אצל יחיד, כפי הנראה לחכמי הדור ההוא, שכבר נמסרה ההכרעה להם,

כאמרו, ובאת אל הכהנים הלויים או אל השופט אשר יהיה בימים ההם, וכן לא תסור וגו', הרי שניתן רשות לחכמי הדורות להכריע במחלוקת החכמים כפי הנראה להם, ואף אם יהיו הקדומים מהם גדולים מהם ורבים

מהם. ונצטוונו לילך אחר הסכמתם הן שיסכימו לאמת או להפכו:

31. רש"י על חגיגה דף ג/ב

פשוט ידיך וקבל עיניך – [1] הוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו דורש, והלא מימות אנשי כנסת הגדולה היתה תקנה זו:

32. מהרש"א על חגיגה דף ג/ב

אמר ליה יוסי פשוט ידך כו'. פרש"י הוקשה בעיניו שנתן עטרה לאותו דורש כו' עכ"ל. [2] בפשיטות ה"ל לפרש הוקשה בעיניו שלא א"ל תלמידיך אנו ומימך כו' כמ"ש לעיל לרבי יהושע דאהכי מייתי ליה כדקאמר ולימרו

ליה בהדיא משום מעשה שהיה כו' ולפי שהיה זה כמורה הלכה לפני רבו וחייב מיתה היה נדון בעונש סומא לפי שעה דסומא הוא מהחשובים כמת במס' נדרים:

33. רבנו חננאל על חגיגה דף ג/ב

כעס ר' אלעזר בשביל שא"ל נמנו וגמרו כלומר [3] למה נמנו והלא הלכה למשה מסיני הוא

34. ספר מגדים חדשים

הלכתא למשה מסיני עמון ומואב מעשרין
מעשר עני בשביעית. על הגליון ז'ין
להרא"ש זהו מקואות (סימן א'), שכתב דאין זה
הלכה למשה מסיני, אלא כלומר דבר צרור כהלכה
למשה מסיני ע"ש. וכ"כ עוד הר"ש והרא"ש צידים
(פ"ד מ"ג), דהלכה למשה מסיני לאו דוקא, דאין זה
מן הסורה, אלא כהלכה למשה מסיני. וכתב עוד הר"ש,
דמלשון הסוספחא (ידים פ"ב ה"ו) שאמרו, כך
מקובלני מריב"ז שקיבל מן הזוגות והזוגות מן
הנביאים, ונביאים מן משה הלכה למשה מסיני כו',
משמע דהלכה למשה מסיני ממש ע"ש. וצטורי אבן
כאן לא הזכיר לדברי הראשונים הנ"ל, וכתב מדנפשיה
האי הלכה למשה מסיני לאו דוקא, דהא מדרבנן הוא
ומדין תורה פטורים לגמרי, אלא כהלכה למשה מסיני
קאמר ע"ש.

35. טורי אבן מסכת חגיגה דף ג עמוד ב

איזה שוטה היוצא יחידי בלילה. ק"ל דבפ"י דפסחים (דף ק"ב ע"ב) תניא לא יצא יחידי בלילה לא בלילי ד' ולא בלילי שבתות משמע דבשאר לילות ל"ל בה. והכא היוצא יחידי בלילה סתמא קתני בלילה משמע בכל לילות.

36. ספר מגדים חדשים

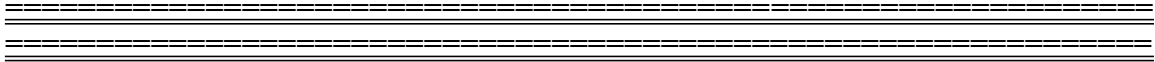
ובפתח עינים כתב על דברי הטו"א, דלק"מ דהכא
מיירי שדרכו צדק וכמש"כ הב"י בחו"מ
(סימן לה), והיינו שדרכו צדק לזאת יחידי בלילה בלי
שום צורך, ואותה ששינו לא יצא יחידי בלילי ד' ולילי
שבת היינו אף במקרה דיש לו צורך לזאת תני תנא דלא
יצא יחידי, אבל בשאר לילות שרי כשיש לו צורך לזאת,
וסימן שטות לא הוא אלא כשדרכו צדק לזאת בלי סיבה
ע"ש. וכ"כ בשפת אמת לדחות דברי הטו"א, וכתב

37. טורי אבן על מסכת חגיגה דף ג/ב

והלן בבה"ק. קצת ק"ל הא בברייתא קתני היוצא יחידי קודם ללן. ואמאי מפ' הגמ' לן קודם ליוצא. ומיהו ק"ל וכי משום דאיכא למיתלי בהני אימור דקאמר לא מחזקינן ליה בשוטה. הא כיון דעביד להו דרך שטות (ודאי)

[נהיג] דלהקל לא מחזקין ליה ל'שוט' שאין גיטו גט למשרייה ליבם, ואין קדושיו קדושין משום הני אימור דאמר, מ"מ להחמיר ניהוש כיון דדרך שטות עבד ה"ל שוטה. ואי משום דמעמידין אותו על חזקתו ועד השתא היה פיקח. דהתינת מי שהיה כבר עמנו והיה בחזקת פיקח עד השתא אבל מי שלא היה קמן עד עתה ולא היה לו חזקת פיקח מעולם מאי איכא למימר, דהא ברייתא פסיק ותנא סתמא איזה שוטה משמע אפי' שוטה כזה ועלה קאי ר"ה עד שיהו כולן אבל בא' מהן תלינן בהני אימור ואפי' להקל. ועוד ברפ"ק דתרומות תנן חש"ו שתרמו אין תרומתן תרומה. ומייתי בירושלמי עלה הא דאיזה שוטה ואר"ה עד שיהו כולן אבל בא' מהן תנינן בהני אימור דגמ' דידן ואי מטעמא דחזקת פיקח תלינן בהני אימור אפי' להקל התם אדרבה העמד טבל על חזקתו ולא ניתקן דהתורם שוטה הוא ואין תרומתו תרומה. וי"ל דאזלינן בתר רובא דאינשי דלאו שוטים הם ומשו"ה אפי' איכא חזקה להחמיר כמו ההוא דחזקת טבל. ולדידיה ל"ל חזקת פקחות כגון בא ממדינת הים הא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף בר"פ ט"ז דיבמות (דף קיט):

כדי ליתן שכר למביאייהן

משה שווערד

1. מהרש"א חידושי אגדות מסכת חגיגה דף ג עמוד א

נשים באים לשמוע טף למה כו'... הטף דהכא ע"כ לא איירי בהגיעו לחינוך דלא אצטריך ליה דהא מפורש בקרא דבתר הכי ובניהם אשר לא וגו' אלא דהטף איירי בקטנים שלא הגיעו לחינוך ואינן בכלל שמיעה ולימוד ולמה הם באים אלא כדי ליתן שכר למביאייהן

2. ח' חתם סופר [שם]

אלא דלפ"י ל"ט למה ליה הקב"ה להציל הטף לחינוך, אט"י שחוקן להטף שיחנכו, מ"מ איכה מכשול להצב שחוקן להכשיר דברי המלך לחינוך ולחנכו וע"י יחריב כוונתו ללאת י"ה עלמו בהקבל, ולאו כל אדם יכול להתאפק לכון צי הכוונות, וא"כ ניתן מכשול לפני האבות. וי"ל זהו קושית הש"ס ומדוקדק בלשון אם אנשים צאים ללמוד נשים צאות לשמוע, א"כ יש עליהם מ"ע ללמוד ולשמוע, א"כ טף למה צאו הכי יחריב כוונתו ויקלקל אותם. ובה"פ על זה אמנם בן הוא כי בטבע בני הצרכים צאינו ע"ה כל אי מתאווה וחושק להעמיד בנו לעמוד חזק ציראת כי ותורתו, כדכתיב צאצאי"ה [צראשית י"ה י"ט] כי ידעתיו ואט"י ע"י"ה הוא מפסיד לעלמו, מ"מ כלש בוער צו חשוקה צו ללמד בניו תורת כי ויראתו, ובחמת מפסיד מ"ע של עלמו, דכוונת מזה חנוך מפסיד כוונת מזה של עלמו, אך לעומת זה שכרו של הצב גדול יותר ויותר על שהפסיד לעלמו כדי

להעמיד בן לדיק ות"ח, והיינו כדי ליתן שכר למביאייהם כתיב ש"ס. וא"ל חתני הרב המופלג מהו דוד לציני"י דע"י יוצן דברי מביאתה [פי צא פי י"ו] דאמר אשירך הצרכים שראצ"ע ילא מחלוקי, דהיינו כג"ל שנסמך על פסוק כי ידעתיו למען אשר יזכה את בניו ואת ציאו אחריו וק"ל פ"ס.

3. רב אשר וויס – קונטרס וזאת תורת המנחה [ע' יז-כ]

ג

טף למה באין – כדי ליתן שכר למביאייהן

הנה נצטוונו כמוצאי שנת השמיטה בהג הסוכות להקהיל את העם למען ישמעו וילמדו מפי מלך ישראל הקורא בתורה ליראה את ה' אלוקיננו. ויש להבין מה ענין שמיטה אצל הקהל, ולמה נזהגת מצוה זו דוקא במוצאי שביעית. ועוד חידוש יש במצוה זו דהמלך הוא זה שקורא בתורה. וחדברים חידוש. דהלא שפתי בהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי פ"ב ז'), וכיזה"כ הכהן הגדול מאחיו הוא זה שקורא בתורה, אבל מלך ישראל אין תפקידו ויעודו ללמד תורה אלא לשרת את האומה לספק צרכיה וללחום מלחמותיה, ולמה הוא זה שקורא לפניהם בתורה.

ובביאור כל עיקר מצוה זו שנינו (חגיגה ג' ע"א):

"תנו רבנן מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר (בן) חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפיקעין, אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש היום, אמרו לו תלמידך אנו, ומיטיב אנו שותין, אמר להם אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש, שבת של מי היתה, שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה. וכמה היתה הגדה היום, אמרו לו בפרשת הקהל. ומה דרש בה, הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין, כדי ליתן שכר למביאייהן. אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממנו."

ונתקשו רבים בכונתם דהמצוה להקהיל את הטף "כדי ליתן שכר למביאייהן".

ואדוננו הרמב"ן כתב בזה (דברים ל"א י"ב – י"ג):

"למען ישמעו ולמען ילמדו – האנשים והנשים, כי גם הן שומעות ולימודית ליראה את ה'. ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו – הם הטף, כי ישמעו וישאלו, והאבות ירגילום ויחנכו אותם. כי אין הטף הזה יונקי שדים, אבל הם קטני השנים

הקרובים להתחנך, וזה טעם ולמדו ליראה – בעתיד, כי למעלה אמרו למדו ויראו – אבל רבותינו אמרו (חגיגה ג א), האנשים ללמוד והנשים לשמוע, והטף למה בא, ליתן שכר למביאייהם.

✓ הרי שסברת הרמב"ן דודאי מדובר בבני נעורים שיכולים לשמוע ולהתחנך וכפשטות הכתוב (שם פסוק י"ג) "ובניהם אשר לא ידעו ישמעו, ולמדו ליראה את ה' אלקיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה". אלא שהעיר מדברי חז"ל שאמרו "כדי ליתן שכר למביאייהן".

ובמהרש"א שם נקט בפשטות דאף תינוקות בני יומן שאינם מבינים דבר, מצוה להביאן דהלא אין מצוה זו אלא משום שכר מביאייהן, וכ"כ במנ"ח (מצוה תרי"ב).

אך לכשעצמי תמוה מאוד בעיני לומר דאף שאין כל תועלת בהבאת הטף מ"מ נצטוונו להביאן כדי ליתן שכר למביאייהן, דכיון דאין כל תועלת בהבאתן מה שכר יש למביאייהן, וכמה רחוק לומר דגויה"כ היא וכהלכתא בלא טעמא. וכבר תמה בזה הכלי יקר וכתב: "וזה דחוק גדול כי זה דומה כאילו צוה שישאו עליהם משא מעצים ואבנים לבית ה' כדי ליתן שכר למביאייהם".

והמהר"ל בגור אריה (שם) כתב דמילתא דפשיטא היא דאין כל מצוה אלא בילדים שיכולים לשמוע ולהבין הבנה מועטת דאל"כ מה שכר יש למביאייהן.

והנראה עפ"י הבנה מופלאה שלמדנו בדברי הרמב"ם בהלכה זו, דהנה כתב הנשר הגדול (פ"ג מהל' חגיגה ה"ו):

"וגרים שאינן מכירין חייבין להבין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסוני, אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה, ומי שאינו יכול לשמוע מכוין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעת, שהמלך שליח הוא להשמוע דברי האל".

הרי שמוצות הקהל באה להזכיר את מעמד הר סיני, וכשם שבמתן תורה עמדו ישראל כאיש אחד באימה וביראה, כך יש לנהוג בהקהל להכין לבם ואזנם להקשיב באימה וביראה.

וזה שכתב הרמב"ם דכל אדם "יראה עצמו כאילו עתה נצטוו בה ומפי הגבורה שומעה". הרי שעיקר גדר המצוה לראות את עצמו כאילו עומד הוא למרגלותיה של הר סיני ושומע תורה מפי הגבורה.

וזה שכתב הרמב"ם "אפילו חכמים גדולים שיוודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה וכו'". ולשון זה לא מצינו אלא בסיפור יצי"מ (הגדש"פ) ואפילו כולנו חכמים כולנו נכונים וכו', דאין תכלית הסיפור ידיעה מחודשת אלא הייה מחודשת, וכיון שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים אף חכמים גדולים מצויין לספר כדי להתרגש ולהוות כאילו זה עתה יצאו ממצרים.

וכך גם במצוות הקהל שעל ידה מצווים אנו לראות את עצמנו כאילו מפי הגבורה שומעים את התורה. ואת קול ה' שמענו מתוך האש, אפילו חכמים גדולים מצווים לכוון לבם באימה וביראה.

ובדרכו ביאר הרמב"ם דמושום כך המלך הוא זה שקורא בתורה דמלך ישראל הוא שליח ה', ומלך ישראל כאילו שליחו הוא של מלך מלכי המלכים להשמיע תורתו לעמו ישראל.

וזה הנראה טעם מצות התורה שאף את המטף יש להביא להקהל, דאף אם אין הקטנים יכולים ללמוד ולשמוע ועדיין לא הגיעו לחינוך וללפלגות ראובן, מ"מ אף הם יכולים לחוות ולזכור את אשר ראו עיניהם ושמעו אזניהם וכאשר יגדלו יהיו להם הזכרונות למשיב נפש ולמקור השראה, ובכך תנתן שכר למביאייהו, ויבואו על שכרן בחינוך ולדיהן לתורה וליראה.

וכבר אמרו חז"ל (ירושלמי יבמות ח' ע"ב):

"ראה את רבי יהושע וקרא עליו (ישעי' כ"ח ט') את מי יורה דעה. זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשכיל שיתדבקו אזניו בדברי תורה".

תינוק קטן היה רבי יהושע בן הנניה ומוטל בעריסה, קטן היה מכדי ללמוד ולשמוע, אך מ"מ הביאתו אמו "שיתדבקו אזניו בדברי תורה".

ולפי כל זה נראה לומר פרפרת נאה בדברי הגמ' בחגיגה שם:

"אמר להם (רבי יהושע) מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני".

רבי יהושע הוא זה שאמו הביאתו לבית המדרש בחיותו תינוק המוטל בעריסה כדי שיתדבקו אזניו בדברי תורתן של גדולי החכמים, ולפיכך שמה הוא לשמע דבריו של רבי אלעזר בן עזריה דאף המף באים כדי שיוזנו עיניהם ויתדבקו אזניהם מן המעמד הנשגב ויתנו שכר למביאייהן.

זוה ענין הקהל אצל שמיטה, דכבר ביארתי במק"א (עיין שיחות מנח"א עה"ת פרשת בהר עמ' רמ"ה) דשנים הם שנקראו גיבורי כח עושי דברו, בני ישראל בהקדימם נעשה לנשמע במעמד הר סיני וכמ"ש במס' שבת (פ"ח ע"א), ושומרי שביעית וכמ"ש (ויק"ר פ"א ותנחומא ריש ויקרא). וכיון שמעמד הקהל זכר למעמד הר סיני הוא ניתנה מצוה זו במועד שנת השמיטה.

[מתוך משא מדן שליט"א בחוה"מ סוכות תשע"ו]